

SLOVENSKI GOSPODAR

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Ruska revolucija!

Bili smo priča revolucije na Srbskem, Portugalskem in sedaj že dvakrat na Ruskem. Revolucija je nasilen upor proti obstoječi državni oblasti. Katoliško nraoslovje pozna sicer pravičen, a nasilen odpor proti gotovim državnim odredbam, a nasilen upor obsoja. Katoličan ni primoran, da bi odobral državne odredbe ali državne uprave, ki so proti božjim postavam ali nasprotne ljudskemu blagru, a upreti se ne sme, pač pa lahko z vsemi postavno dovoljenimi, nenasilnimi sredstvi dela za njih odpravo, oziroma spremembo. To je odpor, ki ga katoliško nraoslovje ne obsoja.

Na Srbskem so se uprli prejšnji vladarski hiši Obrenovičev, ki je zasledovala Avstriji prijazno politiko. Na njeno mesto je prišla rodbina Karadžorđević, ki je šla politično z Rusijo in odločno proti nam. Na Portugalskem so se uprli monarhiji in so upeljali ljudovlado. Monarhije se imenujejo vlade, v katerih vladar vlada do smrti in potem vlado prepusti svojemu sinu, ali bližnjemu sorodniku. V ljudovladah voli ljudstvo samo vladarja, ki se imenuje predsednik ljudovlade, za gotovo dobo let. Na Ruskem se je prva revolucija proti koncu rusko-japonske vojske potegovala za odpravo samodržne monarhije in za razdelitev veleposestniške in državne zemlje med kmete. Sedanja revolucija gre proti samodržni monarhiji. Ali tudi za ljudovlado, še iz poročil ni dovolj jasno. Monarhije so namreč ali samodržne ali ustavne. Samodržna monarhija je ista, kjer vlada sam vladar, kjer je le to postava, kar on ukaže, drugi ljudje pa nimajo nič govoriti. V Evropi je bila dosedaj še samo Rusija samodržna, do pred kratkim tudi Turčija. Rusija je imela po prvi revoluciji sicer duma, toda to je bil le navidezen državni zbor, ki ni delal s carjem skupno postav in ni uprave nadzoroval, ampak je bil le posvetujoč in nasvetujoč

zbor ljudskih zastopnikov. Ustavna monarhija je ista, v kateri vladar ne dela sam postav in tudi sam ne sodi, ampak postave delajo poslanci, katere si ljudstvo izbere, tako da ljudstvo samo sebe vlada. Vendar pa te od poslancev sklenjene postave ne veljajo, dokler jih vladar ne potrdi. Pravico pa sodijo sodniki po istih postavah, ki jih poslanci sklenejo. V ustavnih državah je vlada razdeljena med vladarjem in med ljudstvom in zapopadek vseh pravic, ki jih ima po eni strani vladar, po drugi pa ljudstvo, se imenuje ustava.

S katoliškega stališča tudi ruske revolucije ne moremo odobravati, a razumemo jo lahko. Gladno in lakotno ljudstvo je postalo nevoljno nad carjem in uradništvom ter mu s silo iztrgalo iz rok vso oblast. To oblast si hoče sedaj sebi prisoditi, ali vso ali le deloma, še ne vemo. V revolucijskem taboru namreč sta dve struji: ena, to je delavska in vojaška, hoče ljudovlado; druga, to je svobodomiselnno-meščanska, hoče ustavno monarhijo. Zdi se pa, da ljudovladna struja prevladuje. Ako se naše dozdevanje uresniči, potem bomo gotovo imeli z Rusijo v doglednem času mir, kajti ta struja ni za nadaljevanje vojske.

Ze danes je gotovo, da bo revolucija, naj se razvije po željah te ali one struje, prinesla ruskim narodom večjo svobodo, kakor so jo imeli do sedaj. Različni narodi v Rusiji ne bodo več tlačeni, sodilo se bo po postavah, postave se bodo delale po ljudski volji in potrebi, svojo voljo bo ljudstvo svobodno izražalo po listih, knjigah in zborovanjih, tudi o vojski in miru bo odločevalo ljudstvo samo, drugim veroizpovedanjem, tudi katoliškemu in ne samo pravoslavnemu, se bo dovolila svoboda organizacije in razširjenja. Darovita ruska duša, dosedaj vklepana v okove carizma, se bo prosto razvijala in napredovala. Rusija, ako jo bodo voditelji vodili trezno in pametno, stoji pred začetkom nove dobe, dobe svobode, prosvete in napredka.

Rusko ljudstvo je po svoji naravi miroljubno, in ko bo imelo vso moč v svojih rokah, si bo gotovo dobro premislilo, ali še naj nadalje žrtvuje svojo kri in imetje za tuje države, za Anglijo, Francijo in Italijo.

Vojne podpore in preživnine.

V dunajskem mestnem svetu se je stavil predlog, naj bi se zvišale preživnine svojcem mobiliziranih. Občinski odbornik Spalovsky, voditelj krščansko-socialnih delavcev, je utemeljeval predlog nastopno: „Izprva je skromni državni prispevek za preživljanje družin mobiliziranih za silo zadostoval. V postavi ni določeno, koliko se ima dajati; postava le pušča vrata, da se to ureja po razmerah. Ob silni sedanjih draginji, ko so se živila podražila za 300% in celo več, podpora nikakor ni več zadostna. Po § 4 postave za preživljanje se ima visokost preživnine določati po državni odškodnini, ki je določena za vojaško prehodno oskrbo za tisti kraj. Ta odškodnina se je leta 1916 zvišala; torej je utemeljeno, da se zviša tudi prispevek za svojce mobilizirancev. Na Nemškem se je preživnina tudi zvišala in poleg tega prispevajo nekaj še mesta. Tudi pri nas je morala dunajska občina izplačati velike svote za stanovanja revnim družinam, ker niso mogle izhajati s tem, kar so dobile od države. Prav posebno pa potrebujejo zvišanja žene, ki imajo samo enega ali dva otroka.“

Občinski odbornik Ullrich izreka upanje, da se bo vlada udala, če tudi so stroški veliki. Povdarja, da so komisije za preživnine ravnale kaj različno in svojevoljno. Upravno sodišče se drži stališča, da preživnina ni miloščina, ampak odškodnina, ki je v postavi utemeljena. Odloki upravnega sodišča

LISTER

Vojni spomini.

(Januš Golec.)

VI.

Bitka pri Grodeku.

Po za nas neugodno končanem spopadu z Rusi pri Krasne-Busku smo bili mnogi trdnega mnenja, da bo sedaj vojne konec in da pohitimo v najkrajši dobi v ljubo naročje domovine. A kako grozno smo se varali, to tem bolj uvidevam danes, ko nas grize in izsesava zmaj svetovne vojne že tretje leto.

Se ono noč, ko sem se sestel po toliko prebitih nevarnostih in blodnjah z dragimi tovariši, smo nastopili pot v drugo bitko.

Hodili smo v temni noči skozi goste, obsežne gozdove. Poti so bila v temi vsa prepletena z vejicami, ki nas je neusmiljeno krvavo klestilo in praskalo po obrazu. Neznansko dolg je bil ta pohod, neznan nam je bilo, kam in kje bo nehala ta strahotno nas obdajajoča goščava.

Nikdo se ni spotoma razgovarjal, le tu pa tam je kateri javknil, če ga je veja malo preveč potipala. Nepopisno tesno mi je bilo na tej poti, po kateri smo se plazili kot razbojniki, tavajoči v temi brez pogovora in vidnega cilja.

Se le ob svitu zore nas je izpustil gozd iz svojih krempljev: pred nami je bila razgrnjena gališko pusta planjava. Takoj ob gozdu je neznan, slamo-streho selo, katerega ime mi je padlo iz spomina. Pri objemu jutranjega svita, pri pogledu na nedogledno plan, je glasno zakrakalo nad nami v šumem kolobarju nešteto krdele vran. Vsak se je ozrl

molče kvišku in se nehote prijel za srce. Tičja, hripavo zategnjena pesem nas je pozdravljala surovo, zasmehujoče in ledeno mrzel občutek nam je stisnil dušo. Črne vrane so pa krožile v slišnem plahutu nad nami ter krakale glasno, kot bi pozdravljale in oznanjale bogati bodoči plen. Prvič tedaj, a pozneje nešteto krat so nas ti odurni črni ptiči, ki jih sovražim od tedaj, opevali hripavo in se nam krohotali v živalskem zasmehu pred vstopom v boj.

V selu smo se sestali z našim prvim takozvanim „Marsebataljonom“, ki je že čakal tukaj na nas. Tudi tega so bili Rusi oklestili in mu razredili vrste pri Przemislanih; le ostanki so se še združili z nami v onem selu.

V vasi smo se oddahnili nekaj ur in tukaj sem jedel prvič iz naših kuhinj v Galiciji. Bog zna kod so dotedaj blodile, a tukaj so nas pošteno nasitile i pokrepčale.

S stotnikom Franciom sva zlezla v zakotni skedenj, kjer je tovariš zahrjavsal na slami, a meni je vedno odganjalo spanje vranje krokanje, ki so nas taboreče v vasi neprestano obletavale.

Se predpoldne onega dne se nam je zapovedalo na odhod. Zavili smo v ravnino; moštvo je stopalo počasi ter izmučeno. V katerokoli smer se je uprlo oko, povsod plan, po kateri je mrgolelo in lezlo v dolgih vrstah vojaštva in vozov. Solnce nas je že žgalo, sivi prah nam je mašil usta in grla; nikjer drevesa, grička ali vasi.

Pogledal sem na karto. Prva človeška naselbina je bila v precejšnji oddaljenosti zaznamovana z debelimi črkami: Grodek Jagielonski. In res, desegibi smo proti večeru to mesto, kjer se je kar nabito polno trlo raznovrstnega vojaštva, Grodek, dasi gališko mesto, bi bil po naših pojmihi večji trg, ki ga pri pretežni večini slamo-strehih bajt povzdiguje v mesto nekaj zidanih židovskih trgovin.

Grodek, tedaj se nepoškodovan, je zapustil v

meni čifutsko umazan in blaten utis. Trgovine, oblegane od vojaštva, so bile do malega vse zaprte. — Abrahamovci so jo odbrusili že pred nami ljubi varnosti v objem in naročje. Nam so odkazali zapadni, slamnati del mesta v nočišče. Pri vsej utrujenosti je me prehod mučila žega in ril sem po mestu, da bi vendar s čim mokrim poplaknil usta in grlo. Pred gostilnami je kar vrvelo in vršelo vojaštva, ki je razbijalo po zaprtih durih in zahtevalo vstop. Pa nikjer se ni pokazala židovska duša, ki bi za krščanski denar utešila želje gladnih in žejnih bojnikov.

Zmuzal sem se na dvorišče neke krčme, kjer so se porivali sami častniki in pestili s samokresi v roki spakdranega čifuta, ki je prisegal pri samem šlagu iz nebes, da je njegova klet prazna. Gospodje pa Abrahamovi prisegi niso kar tako verjeli; okablani žid je moral na stečaj odpreti vse vinske kleti in shrambe. Povsod, po vseh sodih, steklenicah, kotih in kletih je krilatila votlo doneča praznota.

Kjer pač nič ni, tam se sam cesar pravico izgubi! Tudi častniki so se porazgubili v trdni veri, da je izpovedal žid po istini in pravici. Dvorišče se je praznilo, še jaz sem jo ubral za zadnjimi ven na cesto, da bi se ogledal po mlakužasti, gališki vodi.

Pred durmi gostilne je stal četovodja, ki me je kot zadnjega med brezvspešno odhajajočimi pocuknil za rokav, češ:

„Gospod! Žid je lagal nebu, Mojzesu, Abrahamu in Vam vsem! Sleva zvita ima steklenice zakopane v kleti, le verjamite mi!“

Toliko samopasneža je že tičalo tedaj v meni, da sem počakal, dokler se niso porazlezele izpred krčme množice častnikov.

Namignil sem četovodju in šla sva v klet, ki je bila še vedno odprta. Vojak je začel z vso vnemo razmetavati prazne sode in drugo po kleti razmetano ropotijo. Pot se mu je curkoma pocejal po obrazu vsled dviganja in metanja; a ves trud zastoj, pov-

